

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרלה

ערב שבת-קודש
ראש-השנה תשס"ז
כ"ט באלול ה'תשס"ו

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ט באלול ה'תשס"ו — ז' בתשרי ה'תשס"ז

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ט באלול	ה' שבת פרק כז-כט.	ה' עבודת כוכבים וחקותיהם פרק י.	מ"ע קנה.
ש"ק	א' בתשרי	פרק ל. הלכות עירובין.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יא.	מ"ע קנה.
א'	ב' בתשרי	פרק ג-ה.	פרק יב.	מל"ת שכ.
ב'	ג' בתשרי	פרק ו-ח.	ה' תשובה.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת שכא.
ג'	ד' בתשרי	הלכות שביתת עשור.. בפרקים אלו. פרק ג-ג.	פרק ב.	מ"ע קסה. מל"ת שכת. מ"ע קסד. מל"ת קצו.
ד'	ה' בתשרי	הלכות שביתת יו"ט.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ג.	מ"ע קנט. מל"ת שכו. מ"ע קס. מל"ת שכד.
ה'	ו' בתשרי	הלכות שביתת יו"ט. פרק ד-ו.	ה' תשובה. פרק ד.	מ"ע קסב. מל"ת שכה. מ"ע קסג. מל"ת שכו.
ו'	ז' בתשרי	פרק ז-ח. הלכות חמץ ומצה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ה.	מ"ע קסו. מל"ת שכו. מ"ע קסז. מל"ת שכת. קצט.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
7.02	6.37.6	1.04	12.33	9.29	6.33	5.38	5.16	4.28	ו', כ"ט באלול
7.01	6.36.3	1.03	12.33	9.29	6.34	5.39	5.17	4.29	ש"ק, א' בתשרי
6.59	6.34.9	1.03	12.33	9.29	6.34	5.39	5.18	4.30	א', ב' בתשרי
6.58	6.33.6	1.02	12.32	9.29	6.35	5.40	5.18	4.30	ב', ג' בתשרי
6.57	6.32.3	1.02	12.32	9.30	6.36	5.41	5.19	4.31	ג', ד' בתשרי
6.55	6.31.0	1.01	12.32	9.30	6.37	5.41	5.20	4.32	ד', ה' בתשרי
6.54	6.29.7	1.01	12.31	9.30	6.38	5.42	5.20	4.33	ה', ו' בתשרי
6.53	6.28.4	1.01	12.31	9.30	6.39	5.43	5.21	4.33	ו', ז' בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י
חג	6:00	חג	6:16	חג	6:07	חג	6:18	חג	6:00
ב' זר"ה	7:10	7:10	7:12	7:12	7:12	7:12	7:12	7:12	7:12
האזינו - ש"ת	5:51	7:02	6:06	7:04	5:57	7:03	6:09	7:04	6:09

עורך ראשי: מנחם-מענדל ברוך • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: <http://chabad.org.il> דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

ראש-השנה שחל להיות בשבת – התבטלות בדרגה העליונה ביותר

מכתב-כ"ל מ"ק אדמו"ר נשיא דורנו,
לרגל ראש-השנה תש"נ □ תרגום חופשי מאידיש

ב"ה, מוצאי שבת-קודש סליחות,
יום א' דפ' האזינו,
ערב כ"ה אלול, ה'תשמ"ט
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך למכתב מיום ח"י אלול – לאחר הפתיחה בברכה, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה – ובעמדנו קרוב יותר לראש-השנה, בשבוע של ימי הסליחות ססימו וחותרו הוא

מוצאי שבת-קודש סליחות: ראה מכתב מוצש"ק כ"ה אלול ה'תשר"מ הערות ד"ה מוצאי שבת-קודש ור"ה מוצאי שבת-קודש... שבת סליחות (לקוש"ש חכ"ד עמ' 647). וש"נ.
סליחות: ראה מכתב מוצש"ק ימי הסליחות ה'תשמ"ב הערה ד"ה ימי הסליחות (הא') – לקוש"ש שם עמ' 616.

פ' האזינו: להעיר מהידוע בעניין לימוד שירת האזינו ע"י כאו"א כו' (ראה ספר-השיחות ה'תש"א ס"ע 56. ספר-התולדות מהר"ש עמ' 74. ספר-הזכרונות פכ"ט, ממחר"ל מפראג בזה).
כ"ה: ההפרש בין "כה" (כ"ה אלול, שבו נברא העולם) ל"זה" (ר"ה, "זה היום", שבו נברא אדה"ר) – ראה לקו"ת ניצבים מז, ב.ג. ובאוה"ת דרושים לר"ה ריש עמ' א'תלב מצייין לד"ה וידבר משה אל ראשי המטות לאמר זה הדבר (אוה"ת מטות עמ' א'פב) בעניין "כל הנביאים נתנבאו בכה ומשה נתנבא בזה", "ושם ג"כ עניין בכ"ה באלול נברא העולם הבריאה בבחינת כה, ור"ה נק' זה היום להמשיך בחינת זה". וראה ג"כ ד"ה זה היום דליל ערב ר"ה ה'תשמ"ב ס"ב (נרפס בקונטרס ר"ה תשמ"ט). וש"נ. וראה שיחת אור לכ"ה אלול שנה זו.

כ"ה אלו: יום ראשון לבריאת העולם – ויק'ר רפכ"ט. פסיקתא דר"כ פיקטא כג (בחודש השביעי).
יל"ש עה"פ (פינחס כט,א) ובחודש השביעי (רמז תשפב). תוד"ה לתקופות – ר"ה ח,א. וראה פרקי דר"א רפ"ח ובהגהות הרד"ל שם.

הפתיחה בברכה: ראה פתיחת איגרת הראשונה באגה"ק שבתניא. וראה מכתב עש"ק ח"י אלול ה'תשר"מ הערה ד"ה פותחין בברכה (לקו"ש שם עמ' 641).

בשבוע ש"י ימי הסליחות: פעולת ימי הסליחות לאחרי העבודה בימי אלול הקודמים – ראה כתר-שם-טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' יג. וש"נ. וראה מכתב עש"ק שבת סליחות ה'תשמ"ה הערה ד"ה אין לי לעצטע טעג פאר ר"ה.

ססימו וחותרו: והכל הולך אחר החיתום – ברכות יב,א.

דבר מלכות

ראש-השנה – הרי עתה הזמן המתאים לעמוד בקצת העמקת יתר על מספר נקודות שנידונו במכתב הקודם, בדבר הלימוד המיוחד מן העובדה שראש-השנה הנוכחי חל בשבת-קודש.

* * *

פעמים רבות הודגש, שכאשר מזדמנים יחד שני עניינים של קדושה – משפיע כל אחד מהם על משנהו ומוסיף בו חידוש.

דבר זה תקף גם באשר לראש-השנה ושבת, שכאשר ראש-השנה חל בשבת, באה תוספת בראש-השנה, כך שהוא נעשה ראש-השנה שבתי (כפי שהדבר גם בא לידי ביטוי בהלכה שביום-טוב של ראש-השנה שחל להיות בשבת אין תוקעים בשופר, כפי שיוסבר להלן), וכך גם בקשר לשבת, אשר בגלל העובדה שזו שבת (לא סתם אלא של) ראש-השנה – הרי השבת היא נעלית יותר, היא שבת בעלת תוכן של ראש-השנה, שכן בשבת עצמה ישנן דרגות רבות, כפי המובן מלשון הכתוב "שבת שבתון", "שבת בשבתו", שיש עניין של שבת שהוא "שבת לגבי שבת".

* * *

כדי להבין יותר את הקשר בין שבת לראש-השנה, וכיצד משפיע כל אחד מהם על משנהו, יש להסביר תחילה את הנקודה המשותפת של ראש-השנה ושבת.

כבר הוסבר פעמים רבות, כי נקודת השיא של ראש-השנה היא, שבו מכתירים בני ישראל את הקב"ה כמלך, כ"מלך ישראל" ו"מלך העולם", כפי שאנו מבקשים בכל תפילות ראש-השנה: "מלוך על העולם כולו".

הכתרת מלך קשורה בהתבטלותו המוחלטת של העם כולו, ושל כל אחד באופן פרטי, אל המלך, כאשר על-ידי התבטלות זו "משפיעים" על המלך שיענה לבקשת העם ויהיה להם למלך.

כך גם בדבר הכתרת הקב"ה כמלך, שהיא באה על-ידי כך שבני-ישראל מגלים את התבטלותם אל הקב"ה, עד כדי התחושה שאינו אלא עבד של הקב"ה.

והרי כך היה בראש-השנה הראשון, כשנברא אדם הראשון, שאדם הראשון דרש והשיג שכל

שכאשר ראש-השנה חל בשבת, באה תוספת בראש-השנה... וכך גם בקשר לשבת: ראה זבחים זא, רע"א: אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי (בתמיה): אטו ראש-השנה למוספי ידידי אהני למוספי ראש-חודש לא אהני (בתמיה).

בהלכה: משנה רפ"ד דר"ה... וראה ירושלמי שם ה"א.

בשבת... דרגות רבות: ראה ג"כ מכתב י"א ניסן ה'תשמ"ה, ובהנסמן שם הערה ד"ה אנהויב שבת וכו' (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים – קה"ת תשמ"ז – עמ' תשטט ואילך).

שבת שבתון: תשא לא, טו. ועד. וראה לקו"ת דרושים ליוה"כ"פ ד"ה שבת שבתון (עב, ואילך).

שבת בשבתו: פינחס סו, כג. וע"פ פירוש אדה"ז בלקו"ת ברכה צג, ג-ד. וראה בהנסמן כמראי מקומות לשם (בהוצאת קה"ת ה'תשד"מ ואילך). ד"ה אבות מלאכות תר"ל (סה"מ תר"ל עמ' רמד ואילך). את שבתותי ה'ש"ת פ"ד (סה"מ ה'ש"ת ס"ע 85 ואילך). ובכ"מ.

להבין יותר: בפרטיות יותר ובעומק יותר בהבא לקמן – ראה שיחת ש"פ פ' ניצבים-ויילך שנה זו. נקודת השיא של ראש-השנה... שבו מכתירים בני-ישראל את הקב"ה כמלך: ראה מכתב עש"ק ח"י אלול ה'תשמ"ג הערה ד"ה אלגעמיינע וד"ה הכתרה... מיט תקיעת שופר (לקו"ש ח"כ"ש עמ' 621-22). מלך ישראל: ישעיהו מד, ו. מפסוקי ברכת מלכיות בתפילת מוסף דר"ה.

מלך על הנוצם כולו: תפילת העמידה דר"ה (ברכת: "אלקינו כו' מלוך כו").

הכתרת מלך... כך גם... הקב"ה... התבטלותם: ראה בארוכה המשך יו"ט של ד"ה תרס"ה (סה"מ תרס"ה עמ' ב ואילך): ה'תש"ג פ"ב ואילך (סה"מ ה'תש"ג ס"ע 6 ואילך). ובכ"מ.

התחושה שאינו אלא עבד של הקב"ה: ראה המשך תער"ב ח"א ריש עמ' קג: הביטול דעבד אינו מצד העילוי של האדון ולא לקבל איזה דבר, רק מפני שהוא עבד כו', דכמו"כ הוא בקבעו"ש בכלל ובפרט בר"ה ויו"כ דהקבעו"ש הוא בבחינת הנחת כל עצמותו לאלקות כו'.

שאדם הראשון דרש והשיג... בוא... עושני: זחר ח"א רכא, ב. ח"ג קז, ב. תקו"ת תנ"ו (צ, ב). וראה

דבר מלכות

הנבראים של העולם יקבלו על עצמם את מרותו ושלטונו של הבורא, בהכריזו: "בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו". שכן הכריעה וההשתחוואה הן ההתבטלות שהנברא מבטא כלפי הבורא, ואז נעשה הקב"ה למלך, כפי שאנו אומרים בכל יום שישי, בקשר להכתרת הקב"ה על-ידי אדם הראשון ביום השישי הראשון של הבריאה: "ה' מלך גאות לבש".

וזה היא הנקודה המשותפת של ראש-השנה ושבת – שכן גם השבת יוצרת בקרב היהודי תחושה של התבטלות כלפי הקב"ה, בורא העולם ("ה' עושנו"): כידוע, חוקקת השבת בנפש היהודי את האמונה בחידוש העולם, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ". ביתר העמקה: קדושת השבת מאירה בנפשו של כל יהודי מעצמה ומאליה ("שבת מיקדשא וקיימא"), יוצרת בכל אדם את ההרגשה שהוא עומד "קמי מלכא" (לפני המלך) מול נוכחותו של מלך-מלכי-המלכים הקב"ה, יחד עם ההתבטלות המלאה, המתהווה באופן טבעי במצב כזה של "עומד לפני המלך".

* * *

על כל זה נוסף החידוש מן ההתאחדות של שבת וראש-השנה, המביאה לידי כך שה"הכתרה" בראש-השנה של הקב"ה כמלך תהיה באופן "שבתי", שהשבת תתרומם ותתעלה לדרגת "שבת בשבתו", "שבת לגבי שבת".

הסבר הדברים בקצרה:

ישנם שני אופנים בהתבטלותו של "עבד מלך":

אופן אחד הוא, שהוא אכן "עבד מלך", אין לו כל מציאות עצמית מלבד היותו "עבד מלך" (קל-חומר וכל-שכן מסתם עבד, שלגביו נאמר: "מה שקנה עבד קנה רבו", וכל מה שיש לו הוא רכושו של רבו), אך עם זאת הוא מרגיש את מציאותו, אמנם כעבד, אך כמציאות של עבד שמסר את עצמו לרבו להיות "עבד מלך".

אופן אחר, נעלה יותר, של התבטלות הוא – שאין הוא מרגיש כלל את מציאותו, אפילו לא את מציאותו כמציאות של עבד, אלא כאילו לא קיים כלל דבר כלשהו מלבד המלך עצמו. דבר זה נותן לנו הבנה מעמיקה יותר בהלכה שראש-השנה שחל להיות בשבת אין תוקעים בו בשופר: אי-התקיעה בשופר אינה מצב פסיבי של חוסר מעש – אלא ביטוי של התבטלות נעלית מאוד של יהודי, שאין כל מציאות מלבד הקב"ה עצמו, כך שהכתרת הקב"ה נעשית לא על ידי

אוה"ת וארא ס"ע רלו ואילך.

בואו... עושנו: תהילים צה"ו.

כפי שאנו אומרים בכל יום שישי: ב"שיר של יום" – ר"ה לא, א. סיום וחותם מסכת תמיד.

ה' מלך גאות לבש: תהילים צג, א. אמרו אדם הראשון – וכל הבריות אחריו – ביום שנברא

כשהמליך את הקב"ה (פרקי דר"א פי"א). וראה שיחת אור ליום ועש"ק פ' ניצבים-וילך שנה זו.

כידוע: חינוך מצווה לא-לב: לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם.

כי ששת ימים... ואת הארץ: יתרו כ"א.

ביתר העמקה: ראה בארוכה ספר המצוות להצ"צ מצוות מילה פ"ה (ח, א).

שבת מיקדשא וקיימא: ביצה ז, א.

התבטלות המלאה... במצב כזה של "עומד לפני המלך": ראה פסחים נז, ב; חגיגה ה, ב; מחוה ליה

כמחוג יהוי קמי מלכא כו' – הובא בסהמ"צ שם. וראה בנוגע לתפילת העמידה – שבת י, א. רמב"ם

הל' תפילה פ"ד הט"ז. פ"ה ה"ד. טושו"ע (נדארה"ז) או"ח הל' תפילה ס"ו צה. ובשו"ע אדה"ז שם

סק"ד ס"ב: הואיל ועומד לפני המלך אין לזוז ממקומו.

מה שקנה עבד קנה רבו: פסחים פח, ב. קידושין כג, ב. וראה רשב"א לקידושין שם. ובארוכה –

המשך תרס"ו עמ' שכו ואילך.

אי-התקיעה בשופר... ביטוי של התבטלות נעלית מאוד של יהודי: וע"ד המבואר בד"ה אתה אחד

לאדמו"ר האמצעי (קה"ת, תשכ"ה) ס"ע 8 ואילך, בעניין המנוחה והשביתה דשבת (שהו"ע העדר

דבר מלכות

העבודה של היהודי ותקיעת השופר שלו (כפי שחז"ל אומרים שה"תמליכוני עליכם" נעשה על-ידי השופר, "ובמה – בשופר") – כ"אם על-ידי אי-תקיעת שופר, שבה באה לידי ביטוי התבטלות עמוקה עוד יותר למלך-מלכי-המלכים הקב"ה.

* * *

כפי שמוזכר במכתב הקודם, צריכה ההשפעה של ראש-השנה – ה"ראש" של השנה – להיות מורגשת בכל הימים, השבועות והחודשים של השנה. הנקודה האמורה צריכה אפוא לבוא לידי מעשה בפועל, בעבודה יום-יומית של היהודי, והמעשה הוא העיקר.

דוגמא מעשית לכך – בה"כלל גדול בתורה" – המצווה של "ואהבת לרעך כמוך". כשהיודי נותן צדקה, או עושה מעשה חסד כלשהו, חשוב מאוד ומוכרח שיהיה ביחד עם זה "סבר פנים יפות", כדי שהמקבל לא יחוש שום רגש של בושה, נחיתות וכיוצא בזה. באופן כללי, מגיעים לידי כך כאשר ה"נותן" אינו חש עצמו מרומם מן ה"מקבל", ובפרט בזכרו את דברי חז"ל, כי "יותר ממה שבעל-הבית עושה עם העני – העני עושה עם בעל-הבית". אבל קיימת בדבר דרגה נעלית עוד יותר, כאשר לא מורגש כלל שהוא "נותן" הצדקה, כאילו קיימת הצדקה עצמה בלי כל (ישות ה)מציאות של "נותן", שאז אין צורך מלכתחילה למנוע את הרגשות המנוגדים של "נותן" ו"מקבל".

* * *

ויהירצון שההתבוננות בעניינים האמורים תחזק אצל כל אחד ואחת את ההכרה, כי המציאות האמיתית של כל יהודי – איש, אשה וילד – הוא ה"חלק אלוקה ממעל ממש" שלו, שבגללו: "ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד" (כביכול), ודבר זה גם מהווה את ההכנה לשמיני-עצרת ושמחת-תורה, שעליו נאמר: "עצרת תהיה לכם", כפי שמובא לגבי זה הפסוק: "יהיו לך לברך ואין לזרים אתך", ובלשון הזהיר: "ישראל ומלכא בלחודוהי".

העשייה), שהיא "במנוחת הנפש בעצמותה בבחינת יחידה שלמעלה מבחינת הגילוי כמוה ולב", עיי"ש. ועיין ג"כ ד"ה אתה אחד ה'תשמ"ב ס"ד (סה"מ מלוקט ח"א עמ' תיד). לקו"ש חט"ו עמ' 227 ואילך.

כפי שחז"ל אומרים: ר"ה טז, א. שם לר"ב.

והמעשה הוא העיקר: אבות פ"א מי"ז. תקו"ז תנ"ב (פו, סע"א). ת"ס (צג, ב) ת"ע (קלג, ב) קלד, א). "כלל גדול בתורה" – "ואהבת לרעך כמוך": קדושים יט, יח. תו"כ (הובא בפרש"י) עה"פ. ויתירה מזו: זו היא כל התורה כולה – שבת לא, א. וראה תניא פ' לב.

צדקה... סבר פנים יפות": ראה ב"ב ט, ב. רמב"ם הלכות מתנות עניים פ"י ה"ד. טוש"ע יו"ד הלכות צדקה סרמ"ט ס"ג.

ה"נותן" אינו חש עצמו מרומם מן ה"מקבל": ראה ג"כ מכתב ר"ח וי"א ניסן ה'תשמ"ט. קונטרס שיחת שבת-הגדול תשמ"ט ס"י.

דברי חז"ל: ויק"ר פל"ד, ח (בסופה). רות רבה פ"ה, ט (בתחילתה). וראה כתר-שם-טוב בסופו (סי' תל – סג, ד ואילך).

דרגה נעלית עוד יותר: ראה ג"כ – באופן אחר – מכתב י"א ניסן ושיחה הנ"ל.

חלק אלוקה ממעל ממש: תניא רפ"ב.

ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד: זח"ג עג, א.

שמיני-עצרת ושמחת-תורה: להעיר, ששמע"צ ושמח"ת הם באותם הימים בשבוע כמו ב' ימים דר"ה, והם משתווים בכמה עניינים כו' – ד"ה ביוהשמע"צ תרצ"ה פכ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א), נעתק ב"היום יום" שמע"צ.

"עצרת תהיה לכם": פינחס כט, לה.

כפי שמובא לגבי זה הפסוק: "יהיו לך לברך ואין לזרים אתך": משלי ה, יז. שמו"ד פט"ו, כג. הובא

דבר מלכות

בעצם, הרי זה גם תוכן הבקשה הפנימית של דוד נעים זמירות ישראל (כשם כל ישראל) אל הקב"ה: "תבוא לפניך תפילתי הטה אונך לרינתי", כך ש"התפילה" (מלשון התחברות) נעשית ל"רינה", השתפכות הנפש והתחברות עם הקב"ה, התמזגות הנשמה עם מקורה, הקדוש-ברוך-הוא.

— דבר המתגלה במלוא המידה של שלמות בגאולה האמיתית והשלמה, כאשר מתקיימים ה"נישואין" של הקב"ה בעצמו, כביכול, עם כנסת-ישראל לנצח — וההתחלה היא תיכף ומיד ממש.

בברכת כתיבה וחתימה טובה
לשנה טובה ומתוקה
בגשמיות וברוחניות גם יחד
ובכל העולם והבריאה כולה

מנחם שניאורסאהן

(מכתב כללי לראש-השנה התשי"ג — 'תורת-מנחם — התוועדות תשמ"ט, כרך ד, עמודים 365-360 — תרגום חופשי מאידיש)

בריש וסוף ד"ה ביום השמיני-עצרת: עת"ר (סה"מ עת"ר עמ' לה. שם עמ' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד עמ' 43. שם עמ' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט עמ' 69. שם עמ' 73). תשי"י (סה"מ ה'תש"י עמ' 71. 82); ה'תש"מ (סה"מ מלוקט ח"א עמ' שסג. שם עמ' שעג). ועוד.
בלשון הווה: ראה וזהר ח"ג לב, א. וראה זח"א סד, א. הובא ונתבאר בלקו"א לה"מ (הוצאת קה"ת) סי' רס (סז, סע"ב ואילך). או"ת לה"מ צד, ב ואילך (בהוצאת קה"ת ה'תש"מ — ואילך — סי' סה). זח"א רח, ב. הובא ונת' בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: באוה"ת שמע"צ (כרך ה עמ' ב'קמט. שם עמ' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז עמ' לו. שם עמ' נא); ה'תש"מ (סה"מ שם עמ' שסג).
דוד נעים זמירות ישראל: שמואל ב כג, א. וראה שהש"ר פ"ד, ד (כתחילתה).
תבוא... לרנתי: תהילים פח, ג.

לפניך: ראה שיחת שבת-הגדול הנ"ל, שהוא ע"ד "את פניך הוי' אבקש" (תהילים כז, ח — במזור שנוהגים לומר מר"ח אלול עד הו"ר). וראה בארוכה ד"ה לך אמר לבי ה'תש"כ (נרפס בקונטרס ג' דסליחות תשמ"ט) וש"נ.

"תפילה" (מלשון התחברות): תו"א תרומה עט, סע"ד. סה"מ תרל"ד עמ' קנד (וראה בהנסמן שם הערה 1). תרפ"ג עמ' רטו (וסה"מ ה'תש"ט עמ' 79 הב'), ובהערה שם.

תפילה... השתפכות הנפש: כמ"ש בתפילת חנה (שמואל א א טו); ואשפוך את נפשי לפני ה'. וראה לקר"ש ח"ט שיחה לר"ה — ו' תשרי (עמ' 291 ואילך).

גאולה האמיתית והשלמה: שאין אחריה גלות (תור"ה ח"ג ונאמר — פסחים קטז, ב, ממכילתא עה"פ בשלח טו, א).

כאשר מתקיימים ה"נישואין" בו: שמו"ר ספט"ו. וראה לקו"ת שה"ש ביאר לד"ה כי על כל כבוד חופה פ"ג (מח, א-ב).

לשנה טובה ומתוקה: ראה סידור האריז"ל וסידור אדה"ז בנוסח ה"יהי רצון" שאומרים בעת אכילת התפוח ברבש, וראה לקו"ש לוי"צ אגרות עמ' שיא ואילך.

תפילות ראש-השנה

אשרי העם

"אשרי העם יודעי תרועה". אשרי העם שאינם סומכים על הגדול שבהם, אלא כל אחד ואחד מהם יודע פרק בתרועת ובתכסיסי מלחמה. משל למדינה שהיה בה גיבור וכל בני המדינה בטחו בו, ולא למדרו דרכי מלחמה. כעבור זמן פרצה מלחמה, ואז התברר שהאוייב התחכם וגנב מהגיבור את כלי-נשקו. הגיבור נלכד ועמו כל אנשי המדינה שסמכו עליו.

(כתר-שם-טוב סימן קלג)

תשע ברכות במוסף

בתפילת מוסף של ראש-השנה יש תשע ברכות. זאת כדי להמשיך את תשע הספירות (חב"ד, חג"ת, נה"י) בספירת המלכות – שהרי עבודת ראש-השנה היא "בניין המלכות".

(ליקוטי-תורה – נשא כו, א)

פסוקי מלכויות

רו"ל אמרו: "אמרו לפני מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם". והיינו, שעל-ידי אמירת פסוקי מלכויות, ממשיכים ומעוררים תענוג ורצון חדש אצל הקב"ה לשוב ולמלוך עלינו. ואנו צריכים לומר פסוקים אלו מהתורה, כדי לפעול אצל הקב"ה את הרצון למלוך. למה הרבר דומה? לתלמיד-חכם שמשמיע סברה, אך כדי שדבריו יתקבלו על דעת השומעים, הוא מסתייע בראיה מהתורה. אף אנו מבקשים מהקב"ה שימלוך עלינו, אך כדי שבקשתנו תתקבל, אנו מוסיפים ומביאים ראיה מהתורה – "ובתורתך כתוב לאמור".

(סידור עם דא"ח, עמ' רלח)

זה היום תחילת מעשיך

כל ראש-השנה נקרא "תחילת מעשיך". טעם הדבר – כי כשם שבתחילת הבריאה, בראש-השנה הראשון, נמשך אור וחיות לשנה אחת בלבד (המשכה מדרגה רוחנית ש"מעל הזמן" לתוך הזמן), כן גם בכל שנה ושנה נמשך בראש-השנה אור וחיות חדשים להוות את העולם כמשך שנה אחת.

עם זה, ראש-השנה הוא רק "זיכרון ליום ראשון". כי בראש-השנה הראשון נמשכה החיות באתערותא-דלעילא, מצד חפץ ורצון הבורא. אבל עכשיו תלויה המשכה זו באתערותא-דלתתא, מצידנו.

(ליקוטי-תורה – דרושים לר"ה נח, ב)

היום הרת עולם

היום הרת עולם. פירש הרבי הרש"ב: היום רועד העולם. בראש-השנה לעת ערב מצוי העולם במצב של עילפון ורועדה, כאדם שהתעלף, שהוא רועד עד שתשוב אליו חיותו. בשמחת-תורה, בעת ברכת "שהחיינו" על התורה – העולם נרגע.

(ליקוטי-דיבורים א עמ' ה)

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת-קודש, ראש-השנה

א' בתשרי תשס"ז

משעה אחת קודם תפילת המנחה¹ עד תפילת ערבית במוצאי ראש-השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום².

אין לובשים ה'קיטל'³, גם לא ה'ש"ץ והתוקע, אלא ביום-הכיפורים⁴.

הברכות בהדלקת הנרות: "להדליק נר של שבת ושל יום הזיכרון"⁵, ו'שהחינו'⁶. איש המדליק, לא יברך 'שהחינו'⁷.

לפני מנחה אומרים 'הודו' ו'פתח אליהו', כבכל ערב-שבת⁸.

ליל א' דראש-השנה

עיקר עבודת ראש-השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה – [היא] בעבודה הנראית כמו

פשוטה, באמירת תהילים כל הזמן ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהיזהר ב[מ=]דברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו)⁹.

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים¹⁰.

ערבית⁸:

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל)⁹.

קבלת שבת – מתחילים 'מזמור לדוד', אנא בכוח, לכה-דודי (כל הפיוט)¹⁰ "גם ברינה ובצהלה"¹¹, מזמור שיר, ה' מלך, ק"י.

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה)¹².

בתפילה ובקידוש, כשחל בשבת, משמע לכאורה מהנדפס בסידור שאומרים "מקרא קודש הזה, יום זכרון תרועה"¹³.

7) איגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח עמ' תכה.
8) לענין נגינת 'אבינו מלכנו' לפני תפילת ערבית, ראה 'אוצרי עמי' נח, שהרבי הסביר שלא ניגנו זאת בתפילת ערבית ברה"ש תשד"מ, כיוון שבתפילה זו אין אומרים זאת בפועל, עיי"ש. ובפרט בש"ק, שאין אומרים בה 'אבינו מלכנו' כלל.

9) אג"ק ח"ז עמ' שסג. וראה 'אוצרי עמי' סא. קי.
10) ספר-המנהגים עמ' 26.
11) שם עמ' 60.
12) ספר-המנהגים.

13) בפרמ"ג סי' תקפ"ב בא"א ס"ק ד מעתיק "יום זכרון תרועה", ואמרו לי בעלי-תפילה ותיקים מאניש שכך נהוג בפועל.

14) בשו"ע אדמוה"ו (סי' קא ס"ג), ובקונטרס 'ומעין' (מאמר יא ספ"א) איתא, שבריה ווי"כ נהגו להשמיע קול אף בתפילת לחש כדי לעורר הכוונה ביותר, מכיוון שצריכים להיות בהתעוררות פנימיות הלב ובקול גדול. (אך אין מזה ראייה שכך מנהגו, כמו שהובא בלקו"ת המנהג לומר במוצאי"ש "אל תירא עבדי יעקב"). אמנם בשו"ע מסיים

* מפאת קוצר היריעה נשמט חלק מן ההערות. הן מופיעות במילואן במהדורה האלקטרונית של הלוח.

1) אודות חשבון הנפש הכללי בתפילת מנחה, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' נד, ושי"כ.

2) ספר-המנהגים.

3) כיוון שטעם לבישתו (לידין שאין לובשים אותו בליל הסדר ובמועדים אחרים, דלא כמנהג מדינותינו שנוכר בשו"ע אדמוה"ו סי' תעב ס"ד) הוא רק "כדי להיות דוגמת מלאכי השרת" (כטעם הראשון שכתב בסי' תר"י ס"ט), וזה שייך רק ביום-הכיפורים – ראה 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קטו, עיי"ש.

4) שם, מנהג בית רבנו, וכתב הרבי: "ויאולי הטעם, דמדמינן לקידוש ולהפטרה וכו'" – אג"ק ח"ו עמ' קכה. [בירכה 'שהחינו' – קיבלה עליה קדושת יו"ט, ואינה יכולה להתנות בזה, מובא מעירובין מ,ב]. המברך 'שהחינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש, ספר-המנהגים עמ' 60.

5) לוח כולל-חב"ד.

6) שער-הכולל פ"ז ס"ב, ספר-המנהגים עמ' 25.

לוח השבוע

השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם ותהא יראת ה' על פניהם²².
בכל סעודות ראש-השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן²³.

בהתוועדויות דראש-השנה היה הרבי טובל חתיכה אחת בדבש, ושלאחריה במלח²⁴.

טבילת פרוסת 'המוציא' בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש – שלוש פעמים²⁵.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה²⁶ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש – כך: נוטל התפוח בימינו²⁷,

מברך עליו 'בורא פרי העץ' [חותכו וטובלו בדבש], ואחר הברכה קודם האכילה²⁸ אומר:

"יהי-רצון מלפניך (ללא ה' אלוקיני ואלוקי אבותינו) שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה"²⁹.

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא²⁹.

ההנהגה בפועל וההוראה לרבים – לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים

בסיום תפילת שמונה-עשרה¹⁴ אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש¹⁵.

אחרי שמונה-עשרה של ראש-השנה: ויכולו, ברכת 'מעין שבע', לדוד מזמור, קדיש-תתקבל, מזמור לדוד, חצי-קדיש, ברכו, עלינו¹⁶.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה¹⁷. לאחר אמירתו על-ידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים ראשיכם, והינשא..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל¹⁸.

כל אחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תיכתב ותיחתם', בלשון יחיד דווקא¹⁹. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים²⁰.

אומרים: שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא – בלחש².

קידוש²¹ – מי שבירך 'שהיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש¹¹.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש-

השולחן, לפי שהשולחן דומה למזבח, וברית מלח מגן עליהם; ושעי"פ הקבלה יש לטבול פרוסת המוציא גי"פ במלח. ולדעת הכה"ח סי' תקפ"ג סי"ד אין לבטל בשום סעודה טבילת הפרוסה במלח, למיתוק הגבורות.

24) הרה"ח ר' יוסף-יצחק שיחי אופן.

25) 'יאוצר' עמ' עה. הטעם נתבאר בסידור עם דא"ח (עמ' 202 ד"ה להבין) שמלח אותיות לחם, ומלח הוא גימטריא גי"פ שם הוי"ה, עיי"ש.

26) ראה שו"ע אדמוה"ז סי' רעד סי"ג וסי' קסז וסכ"ב.

27) שו"ע אדמוה"ז סי' רו סי"ח וסדר ברה"י פי"ט סי"ד. עיי"פ הנפסק בשו"ע שם סי' ג, הפרי צ"ל שלם בשעת הברכה, וחותכו אח"כ לפני טבילתו בדבש (ועיי' 'יאוצר' עמ' עח).

28) מנהג והוראה לרבים דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, דלא כנפסק בשו"ע אדמוה"ז סי' תקפ"ג סי"ג. הטעם נתבאר בארוכה במכתבו של הרבי הנדפס בספר-המנהגים עמ' 104:

"כדי שיהיה היהירצון סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת פריהעץ שייכת גם אלו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עיי"ש.

29) לוח כולל-חבי"ד, עיי"פ הוראת הרבי במכתב, וכן 'מעשה רב', 'המלך במסיביו ח"ב עמ' ג, 'יאוצר' עמ' עט (ולכאורה הוא עיי"פ משייך בסדר ברה"י פי"י סי"ב).

30) ירשימות' ד עמ' 8. שהיי"ש תשי"א עמ' 4. המלך במסיבו

"ואעפ"כ יותר טוב להתפלל בלחש אם יכול לכוון", ובכ"פ החיים (שם סי"ק טו) מביא הסתייגות מזה לפי המבואר בזה"ק וכתבי האריז"ל וכו', שלא לומר שום תפילת עמידה בקול בכל זמן. וכן הוא בס' 'דרכי חיים ושלום' סי' קמח, עיי"ש. ואכן, לא ידוע מרבתינו ומגדולי החסידים שנהגו בזה.

15) מחזוה"ש – הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ני"ע, הובאה ב'התוועדויות' תשד"מ ח"א עמ' 28.

16) מחזור השלם. ספר-המנהגים. הוספות לשו"ע אדמוה"ז חלק ג' עמ' 1320, הערה 40. וראה 'יאוצר' עמ' סג.

17) שהיי"ש תרפ"ז עמ' 112.

18) 'יאוצר' עמ' סח.

19) לקו"ד כרך א מג.א. ספר המנהגים.

20) 'יאוצר' עמ' סט.

21) לענין נשים ששומעות קידוש, האם יענו אמן גם על ברכת 'שהיינו', ראה הדעות בס' 'הליכות עולם' סי' תקפ"ב בפתחי עולם סי' ד. 'קיצור דיני ומנהגי נשיק ויו"ט' עמ' לח הערה 14. ולמעשה נפוץ המנהג לענות.

22) שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"ז סי"א. בכלל, יש שמחה ברה"ה, אלא שהיא באופן ד'ויגילו ברעדה" (שה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 613 הערה 13 ושי"ט).

23) בשו"ע אדמוה"ז סי' קסז סי"ח, שנהגו להניח מלח על

לוח השבוע

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: "הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמן.³⁶

בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא "השלום").³⁷

יום א' דראש-השנה

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-הטהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב.³⁸

מנהג-ישראל-תורה, לעשות מאמצים גדולים ביותר, שכל ילד יהיה בימי ראש-השנה משך זמן בבית-הכנסת, וישתתף – בהתאם לגילו – בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה "אמן", ו"אמן, יהא שמיה רבא"³⁹. "כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: ערב אני בדברך, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע-רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלים לפניו"⁴⁰.

לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה

שאוכלים בקינוח הסעודה.³⁰

בהמשך לזה, אוכלים רימון³⁰ וראש איל (למעשה – ראש דג. וצריך לבדוק בעוד-מועד מתולעים)³¹, אבל אין אומרים 'הי רצון' כי אם על התפוח.²

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ראש-השנה.³²

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לא הניח לשיר ניגון בסעודות ראש-השנה, גם לא ביום השני.³³

מי ששכח לומר 'רצה' וגם 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' – כוללן יחד ואומר 'ברוך... שנתן שבתות למנוחה... וימים טובים לזיכרון, את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש השבת וישראל ויום הזיכרון'.³⁴ אבל אם שכח רק אחת מהן, אומר בנוסח ברכה זו רק את מה ששכח ולא את ההזכרה השנייה. ואם נזכר ששכח 'רצה' או 'יעלה ויבוא' לאחר שהתחיל 'הטוב והמטיב', כלילות ראש-השנה חוזר לתחילת ברכת המזון, אבל ביום (גם הפעם כשחל בשבת) אינו חוזר.

לפני 'הרחמן' דראש-השנה אומרים 'הרחמן' דיום-טוב.³⁵

יאוצרי עמי פט.

33) סה"ש תשי"ב שם. אודות פיוטי הארזי"ל (יאומר בשבחין וכו'): הרבי (שנהג כמנהג אביו לומר פיוט זה בביתו בכל שבת) לא אמרם בסעודות שהיו בבית אדמו"ר מוהרי"צ (שם לא נהגו לומר זאת גם בשבת רגילה. ומה גם בקביעות זו, שענייני שבת נאמרים בלחש), ואולי לכן לא נדפס במחזור השלם – יאוצרי עמי עה.

34) סידור אדמוה"י. ואם כבר אמר שם הי שבברכת 'בונה ירושלים', י"א שעדיף לסיים "למדני חוקק" (ראה כה"ח סי' קפ"ט ס"ק כו, ומש"כ בהתקשרות גיליון תכח עמי' 18 העי' 24, ושי"ו).

35) מחזוה"ש, וכן הורה הרבי, יאוצרי עמי פו.

36) יאוצרי עמי פה, עיי"ש.

37) מחזוה"ש. הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ – 'התועדויות' תשד"מ ח"א עמי' 28.

38) מטה-אפרים סי' תקפ"ד ס"ב. וראה יאוצרי עמי' ז.

39) ליקוטי-שיחות, כך כט, עמי' 536.

40) סה"מ תשי"ג עמי' 11, מא"ר סי' מו ס"ק טו בשם מהרש"ל.

ח"א עמי נד, קיא, ודלא כמובא בספר-המנהגים עמי' 56. ראה יאוצרי' שם. כמובן, שהברכה חלה על התמרים והרימונים וכו' שהיו לפניו על השולחן באותה שעה (כנהוג), גם אם לא כיוון עליהם בפירוש (ראה סדר ברה"י פ"ט ה"ד).

30) בליל א' דר"ה תשכ"ד לא בירך הרבי 'שהחיינו' על הרימון, והסביר כי כיוון להוציא בברכת 'שהחיינו' שבקידוש (המלך במסיביו ח"א עמי עה. וכנראה לא היתה זו הנהגה קבועה). מי שרוצה לברך 'שהחיינו' על הרימון וכיו"ב בנפרד, ייזהר שלא יהיה הפרי בפני המקדש בשעת הקידוש.

31) יליע אם הכוונה לכל המינים שזכרו בגמ' ובטושי"ע סי' תקפ"ג, כמ"ש בלוח כולל-חבי"ד, וכן "כל אנשי מדינה ומדינה כלשונם" (שו"ע אדמוה"י ר"ס זה), או שהכוונה רק למינים אלו.

אכילת ראש אחר במקום ראש איל, מקורה בשו"ע אדמוה"י שם ס"ה, מהמג"א.

32) סה"ש תשי"ב עמי' 5. הרבי אמר 'לחיים' רק בהתועדויות, אך לא על שולחן כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ –

לוח השבוע

היו שנים שהרבי היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'וכתוב', 'ובספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות.⁴⁶

בבית-חיינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.⁴⁷

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים (גם כשחל בשבת) שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך 'ריבונו של עולם', "יהיו לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" – פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית דשני ימי ראש-השנה קוראים בתורה, (חוץ מן המפטיר⁴⁸), בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'ויעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבידך'.

בנוסח מי שבידך צריך לומר: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין..."⁴⁹.

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני..."⁵⁰ ו"ידעתי ה'..." (הפסוקים – בקול רם). חצי קדיש. תפילת מוסף.

מכינים מגבות וכדומה להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו' לבין הקרקע⁵¹.

בסוף הפיוט "אופד מאז" צ"ל: "להעביר בשבט" (ב' ראשונה בפתח). בפיוט "אם לא למענו", צ"ל "וכעס" (ו' בקמץ)⁵².

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת "ונתנה תוקף"⁵³.

המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב..." בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כ"ל הנוסח)⁴¹.

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש-השנה ובעשרת-ימי-תשובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל⁴².

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בשאר ימות השנה⁴³.

בחזרת הש"ץ, כשמגיע הש"ץ ל"וכתוב" ול"ובספר", הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא ב"זכרנו" וב"מי כמוך"⁴⁴.

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים (מכיוון שהיום שבת, רק): "ובכן וה' פקד... שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... כל יושבי...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד" (ללא החרוזים: עמוסיך... פשעם... צמחיהם... שבח מגדול...). אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל... והוא באחד", פותחין הארון, וממשיכים ה' מלך⁴⁵.

עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא-ל עורך-דין'.

46 שם, עמי צו.

47 שם, עמי קו.

48 ודלא כמנהג העולם, 'אוצרי עמי קד'.

49 שער-הכולל כו, ה. 'אוצרי שם, ודלא כנדפס במחזור תשמ"ט.

50 יש נוהגים שהש"ץ אומר את התיבות "הנני... ממעש", "ונא... אהבו" בלחש, וצ"ב מנהגו בזה.

51 לענין כיסוי הפנים – כסף-משנה הלי ע"ז פ"ו ה"ו, וראה להלן הערה 55.

52 'אוצרי עמי קלא.

53 ידוע הפתגם, שהעולם נוהגים להרעיש ביונתנה תוקף באמירת "ותשובה תפילה וצדקה, מעבירים...", ואילו בבתי-כנסת חביד מרעישים ב"ואתה הוא מלך..." (אף

41 'אוצרי עמי צב. לא נהוג כהאשכנזים שהש"ץ מתחיל את הניגון, כולל תיבת 'המלך', במקומו הפרטי, ורק בהגיעו לעמוד ממשיך לומר מתיבת 'יושב' ואילך.

42 שם עמי צג.

43 ספר-המנהגים עמי 61, וראה קצוה"ש יט בבדה"ש יז. 'אוצרי עמי צה. סי' הפסק בתפילה' (תשס"א) עמי לו העי 21, עמי נב העי 24, עמי נד העי 31 ושי"נ. 'התקשרות' גיליון תצט ס"ע 15. וע"ע.

44 אג"ק ח"ג עמי ה. ומבאר הטעם, דמי כמוך הוא **שבח** ולא בקשה, ו"זכרנו לחיים" היא בקשת דבר מועט לאחר שכבר אמרו הציבור בתפילת לחש "וכתוב לחיים טובים", ולכן הם אינם אומרים אותו.

45 מחזו"ש, 'אוצרי עמי צח.

לוח השבוע

מוכח מסידור אדמו"ר, שיש נשיאת כפיים⁵⁸ בראש-השנה – כבכל יום-טוב – גם כשחל בשבת, ורק במוסף ולא בשחרית. וכן שאין אומרים "ותערב".

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומד כל שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם בראש-השנה וביום-הכיפורים⁵⁹.

קידוש. מכיוון שחל ראש-השנה בשבת, אומרים: מזמור לדוד, אתקינו, ושמרו, אם תשיב, דא היא, זכור, על כן – בלחש⁶⁰; תקעו וברכת הגפן – בקול רגיל.

סעודת היום. השוכח 'יעלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש-השנה, אם נזכר קודם שהתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור (ללא הזכרת שבת). ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר⁶¹.

הוראת הרבי לקרוא במהלך היום, כל אחד לעצמו, את ההפטרה של מחר (על דרך "שניים מקרא ואחד תרגום")⁶².

נוהגים שלא לישון בראש-השנה ביום,

הש"ץ והקהל כורעים ב'עלינו', גם היום, אף-על-פי שחל בשבת, ככתוב במחזור.

מנהג הרבי: ל'עלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא רקק ב'להבל ולריק'). לנפילת כורעים אין נופלים על היד, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן⁵³. אין נוהגים לפרוש מטפחת וכדומה על רצפת קרשים⁵⁵.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכרוע ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום⁵⁶.

פסוקי "אתה הראת" אומר הקהל (בלבד⁶⁷) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו, אין עוד...". ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה כדי שיספיק הציבור לומר את כל הפסוקים [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול], ולא למהר ולהתחיל מיד "אוהילה לא-ל".

אומרים "היום הרת עולם" גם היום, בשבת, אבל לא "ארשת", ככתוב במחזור.

55 [וכן בריצפה המצופה שטיח בד או פלסטיק]. ע"ד ריצפת אבנים – מציינ הרבי לשיעור הבי"א או"ח סו"ס קלא, רמ"א ונו"כ – ספר-המנהגים. למעשה, רגילים להיזהר גם במרצפות המצויות בארצנו הקי' כיום, אף שהן עשויות אבן טחונה עם מלט לבן ואינן בגדר 'אבן משכית' (ראה ערך זה באנציקלופדיה התלמודית).

56 מט"א סי' תקצ"ב ס"א.

57 ראה הלשון בסידור, ובשעה"כ סי' מג ס"ק יג.

58 משו"ע אדמוה"ז סי' קכח סני"ח מוכח, שגם המתפלל במניין שאין מנגנים, אומר ירבישע, עיי"ש.

59 ירשימות' יד עמ' 28. ולכאורה צ"ל היום גם חלק מהפסוקים בפרק של כאו"א בתהילים עם רש"י, כמנהגו בכל ר"ח.

60 ספר-המנהגים שם. המקור לאמירת יתקעו (בלבד) הוא בימנהגים (טירנא) ובלבוש.

61 סידור אדמוה"ז. ואם שכח 'רצה', יאמר הנוסח דש"ק לבד. ואם נזכר בזה אחר שאמר 'ברוך', פשוט שלא יחזור, כיוון שלהסוברים שמצוה להתענות ביום ראש-השנה ה"ז גם כשחל בשבת.

62 האמירה – ע"פ 'התוועדות' תשמ"ה ח"א עמ' 351. זמנה – ע"פ 'התוועדות' תשמ"ו ח"א עמ' 396.

63 שו"ע אדמוה"ז סי' תקפ"ג ס"ח. לוח כולל-חב"ד

שהרבי מלמד זכות על העולם, בליקוטי-שיחות כרך יט עמ' 296 ד"ה ואדרבה). וראה כו"ב בסי' 'המלך במסיבוי ח"ב עמ' כה.

סדר האמירה חזן וקהל, כרגיל בכ"מ: החזן מתחיל בקול, והקהל אומר עד "את נור דינים". החזן חוזר מ"כברת" עד שם. הקהל מתחיל "בראש-השנה... ומי ירום", ובסיימו אומר החזן את כל הקטע בקול רם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה" (והחזן חוזר), ובקול רגיל "כי כשמך... וכחלום יעוף", והחזן אומר זאת (עכ"פ את הסיום) בקול רם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ואתה... וקיים" (והחזן חוזר), ובקול רגיל "אין קצבה" בקול רגיל עד גמירא, וכשמסיימים, מתחיל החזן "כתרי".

54 'אוצר עמ' קלב, ושי"ן. אין רוקקין כאן כלל כמנהגנו בעלינו (ראה ירשימות' קפג עמ' 10) – שמה מפני שהוא באמצע שמו"ע, עי' בשו"ע אדמוה"ז סי' צז ס"ב.

מנהגו ליפול על פנינו גם בראש-השנה (דלא כמ"א וא"ר סו"ס קלא), כמפורש במנהגי מהרי"ל עמ' רצז, הובא גם באלף-המגן למטה-אפרים שם. ולכאורה מתאים למבואר בחסידות שבראש-השנה הביטול הוא מוחלט.

רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות. (וראה בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב או"ח סו"ס ער).

לוח השבוע

מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש⁷¹. אם היא לובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים – בכל זאת תברך 'שהחיינו'⁷². קידוש – יקנה"ז (ברכות: הגפן, אשר בחר, מאורי האש, המכביל, שהחיינו)⁷².

אין מקרבים הנרות ואין מאחדים את השלהבת שלהם, וכן אין מביטים בציפורניים. ורק בעת ברכת "בורא מאורי האש", מסתכלים בנרות, כמו שהם מוצבים בפמוטים⁷³.

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו – מכל־מקום יברך 'שהחיינו'⁷⁴.

את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים לסעודה⁷⁵. בליבאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי ולא על היין)⁷⁴.

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון⁷⁵.

הדיוק בלחם־משנה, שיהיו הלחמים דבוקים מאחוריהם זה לזה והצד העליון כלפי חוץ, לא נאמר ביום־טוב⁷⁶.

יום ב' דראש־השנה:

שחרית. הכריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום

והיושב בטל הרי זה כישן⁶³. אסור להכין מהיום (שבת) למחר⁶⁴. הנחלב והנוגד היום אסור עד מוצאי־יום־טוב⁶⁵. מנחה. אומרים: 'ואני תפילתי'⁶⁶. בקריאת התורה – 'ותיגלה'⁶⁶. היום, שחל בשבת, אין אומרים 'תשליך', אלא למחרת⁶⁷.

יום ראשון, ב' בתשרי

ב' דראש־השנה

ערבית. לפני תפילת ערבית אומרים תהילים⁷². בשנים מסוימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו"⁷⁸.

בברכה רביעית: ותודיענו. אין אומרים 'יתן לך', גם לא מחר בערב.

מנהג ותקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום־טוב – לא יעשו בראש־השנה⁶⁸, גם לא בצנעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "וראוי הדבר אשר הבני־תורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכיריהם"⁷².

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים⁶⁹, מאש הדלוקה לפני חג ראש השנה.

גם היום מדליקים לפני הברכה⁷⁰, ומברכים: "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו'

(ונשמטה דעת המקילין שבשוי"ע לישן אחר חצות היום).
64) וגם כשחל בחול, ובכל יו"ט, הדין כן – שוי"ע אדמוה"ז

סו"ס תצה וסי' תקי"ג.

65) שו"ע אדמוה"ז סי' תר ס"ב.

66) ספר־המנהגים עמ' 62. וראה 'אוצרי עמי קמ'.

67) משיתח ו' תשרי תש"ל – ראה המובא ב'אוצרי עמי קמו'.

68) מטי"א סי' תקצ"ז ס"א. וראה שע"ת סי' תקי"א ס"ק ד.

69) משמעות שו"ע אדמוה"ז סי' רסג ס"ח, דלא כמטי"א סי' תרכ"ה סל"ג, ראה 'קיצור דיני נשיק' פרק ו' הערה 2.

71) מטי"א סי' תקצ"ט ס"ט.

72) במחזוה"ש כאן לא הובא 'יתן לך'. והטעם, כמיש באבודרהם סוף סדר מוצי"ש שאומרים זאת כדי 'שיתברכו

73) יהמלך במסיבו' ח"ב עמ' קמד (לכאורה בגלל שאז אין לחם הפנים, ראה שו"ע זוהר ו'אבן השהים' סי' עדר). וצ"ע בהבדל שבין ליל שבת ויומו (שערי ה'ל' מנהג ח"א סו"ס קמ) אם שייך גם ביו"ט. וראה גם ברמ"א שם ס"א ובשו"ע אדמוה"ז שם ס"ב ובנסמן במהדורה החדשה שם.
74) שם עמ' צ, והטעם מובא משד"י חמד כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבשיבת תו"ת בבית־חיינו לא הקפידו שלא לשתות בבוקר ראש־השנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המרא"ד אטרא הגרו"ש דבורקין ע"ה (נ'כפ

לוח השבוע

התפילה.⁷⁷

לפני התקיעות.⁸³

אדמו"רי חב"ד נהגו להזכיר נשמות בלחש⁸⁴, אחר קריאת התורה לפני התקיעות.⁸⁵

תקיעות:

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.⁸⁶

בעל-תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).⁹

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות – בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דיליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה⁸⁷ – ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קר"ע שט"ו'⁸⁸, עלה אלוקים, יהירצון (שאומו רק הבעל-תוקע⁸⁹ [לעצמו]), התוקע מברך "לשמוע קול שופר", ו'שהחינו'. השופר מכוסה (ורק פיו גלוי) גם בשעת הברכות, עד התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן.⁹⁰

יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם,⁵ ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו".⁹¹

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות – חוזר ומברך.⁵

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר

כ"ק אדמו"ר מהורי"צ היה מצווה לתוקע⁷⁸ ללמוד בימי ראש-השנה בבוקר את המאמר "להבין עניין תקיעת שופר" הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמד, ג). והוסיף הרבי: – מובן מעצמו שזהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.²

תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישורון מלך", מלך עליון...⁷⁹.

אומרים "אבינו מלכנו" החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף.⁸⁰

מנגנים ב"אבינו מלכנו, אין לנו מלך...".⁸¹ ב'לוח התקיון' לסידור תורה-אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "זכויות" (ז' בשווא), וכן נתקן בסידורים החדשים ובמחזור דשנת תשמ"ט.⁸²

אם יש ברית-מילה בבית-הכנסת, מלים

84) התועדויות תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בזה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביהמ"ד של הרבי.

85) שבח-המועדים (תשנ"ג) ס"ע 23.

86) יאוצרי עמי קו.

87) ישערי הלכה ומנהגי או"ח סי' רמב, מלקוי"ש כרך לט עמ' 43 ואילך.

88) דיוקים באמירתם: הרבי היה אומר 'באמרת' (ח' בקמץ); 'יאמנתי' (מי בפתח) – כנדפס במחזור, 'יאוצרי עמי קיז, עי"ש.

89) ליקוטי-שיחות, כרך לט, עמ' 44 הע' 7, ודלא כמ"ש ב'יאוצרי עמי קיח'.

90) יאוצרי עמי קיג, קיט, ושי"ש.

הרבי לא אחז השופר בידו בשעת הברכה, כמשמעות המטה-אפרים תקפ"ה סי' גו"יכ, ולא כמובא בפסקי-תשובות שם אות ד.

91) כי אז יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע

חב"ד גיליון 733 עמ' 66. גיליון 734 עמ' 74), וצ"ע המקור לזה.

78) ולכאורה כל זה (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן – מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים בימבצע שופר, ובפרט המוציאים רבים י"ח.

79) יאוצרי עמי צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן השי"ץ אומרים **הכל**), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין אנ"ש) באמירת הפיוטים, לקשר את חצוי השני של כל חרוז עם חצוי הראשון של החרוז הבא, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (עי' בזה בקובץ 'בית אהרן וישראל' גיליון קט, עמ' קל"ה), וק"ו בפיוט זה האחרון, שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד – מלך אביון".

80) יאוצרי עמי קב.

81) ניגון זה הוא בבירור מעשרת הניגונים של אדמו"ר הזקן – ספר הניגונים ח"א ניגון ו.

82) יאוצרי עמי קא.

83) שו"ע אדמו"רי סי' תקפ"ד ס"ט.

לוח השבוע

אחרי התקיעות אומרים – גם הקהל⁹⁹ –
"ובכן, יהי רצון מלפניך..."¹⁰⁰.

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם-כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" [והקהל עונה אחריו פסוק בפסוק¹⁰¹]. ואחר-כך אומר כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך"². יהללו.

תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע¹⁰². למנהגנו, אין מקרין כלל בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך¹⁰³.

המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת

התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות⁹²) – אינו צריך לחזור ולברך⁵.

המקריא – מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור². התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו⁹³.

תוקע תשר"ת שלוש פעמים, תשר"ת שלוש פעמים, תר"ת שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה (יש אומרים שהרבי תקע כך: טר-ארטו, ארטו, ארטו, טו)⁹⁴. כל שבר – נמשך שלושה כוחות דווקא⁹⁵. בתרועה – מרבין בטרומיטיין⁹⁶. בתקיעות מיושב – שברים-תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות – בהפסק נשימה ביניהם⁹⁷.

בסידור אדמוה"ז נאמר, שבין תשר"ת לתשר"ת ובין תשר"ת לתר"ת יתודה (התוקע) בלחש⁹⁸.

העי 9.

98 הכוונה לוידי במחשבה. ועיינו – לא וידי על חטא ועון, אלא גענועים פנימיים. וי"א דהיינו ציור פני הרבי – 'אוצר' עמי קד, עיי"ש, ושי"י.

99 לקויש שם. וראה 'אוצר' עמי קכו.

בילוח השמטות ותיקונים לסיפור אדמוה"ז עם ציונים והערות (לונדון תשס"ה, עמ' עב) מסיק שיש לבטא הר"ת קשר"ק וכו' כצורתם הקצרה (קשר"ק וכו'יב) ולא במילואם.

100 בקונטרס 'לימוד החסידות' עמ' 11 נאמר: "על-פי הנהגות הקבלה, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת ולשאת פניו אל העם, והם יסתכלו בו", אך הרבי הדגיש שאי"ז ממנהגי חב"ד אלא מנהג ישראל – מענה להרה"ח ר' דוד שיח"י קרץ מעפולה, ועדי"ז בהמלך במסיביו ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמי קכו. [ונהגין בזה בפועל, כולל רבותינו נשיאנו והרבי עצמו (המלך במסיביו ח"ב עמ' קצא)].

101 מובא ב'אוצר' עמי קכו.

102 שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' לו (ובלוח כולל-חב"ד כי שמשמיעין לציבור קודם תפילת-לחש, שמי שעומד באמצע הברכה יפסיק מתפילתו וישתוק כדי לשמוע התקיעות). התוקע מעומד על הבימה, וי"א שכך הורה הרבי לתוקע דמעומד הרה"ח ר' יוסף-מנחם-מענדל טננבוים ע"ה, וראה במטה-אפרים סי' תקצ"ב סי"ט.

103 'אוצר' עמי קלד.

104 שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"ב סי"ז.

אדמוה"ז סי' קכד סי"ט ב.

92 שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"ב סי"ז.

93 'אוצר' עמי קיט.

94 אגיק כ, עמי לט. המלך במסיבו ח"א עמי נה באריכות, שזו הוראה לרבים. 'אוצר' עמי קכא, ושי"י. המקור בשו"ע אדמוה"ז סי' תקצ סו"ס ד (מהב"ח ע"פ מנהגי מהרא"י טירנא). 'יו"ש עושין בסוף הגי שברים קול פשוט, כעין תקיעה" (ע-כ"פ יותר מכוח אחד, דאל"כ הוא כתרועה, דלהלן שם שטי"ו).

95 שו"ע אדמוה"ז סי' תק"צ סי"ז. (אף שבחידושי הצמח"ד צדק על השי"ש עמי עו משמע שא"צ להאריכו כ"כ, אלא די שיאה ארוך יותר מכוח אחד, עיי"ש).

96 'אוצר' עמי קכב, ושי"י.

97 שו"ע אדמוה"ז סי' תק"צ סי"ט (כנראה נהוג גם בלחש בבי נשימות, למרות שבא"א להרה"צ מבוטשאטש שם סוסי"ב לא כ"כ). המובא ב'אוצר' עמי קכב, שכ"ק אדמו"ר מהורשי"ב נ"ע הפסיק בנשימה גם במיושב, והרבי סיפר זאת והסתפק "אם הוא מצד הבריאות או מצד העניין" – לכאורה מובן מכך שלא קיבל זאת כהוראה לרבים (למרות שגם המסופר בירשימות' קיג עמ' 20 תואם זאת). ובפרט שעי"פ המובא בהערות וביאורים – אהלי תורה גיליון תתלי"ה עמ' 99, בפועל תקע הרבי במיושב בנשימה אחת. וע"ע.

אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ז שם סי"ח. וראה הנסמן בשבחי-המועדים עמ' 27

לוח השבוע

בהצעתו, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש-השנה והתחלת מוצאי ראש-השנה בלימוד החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו – יומשך גם לנו בכל עניינינו אור החסידות עד למטה מטה¹⁰⁴.

כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש-השנה לעת ערב, במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשר"מ גם מדברי האריז"ל)¹⁰⁵.

מוצאי יום-טוב:

ערבית – "אתה חוננתנו". יש לזכור ולהזכיר לציבור את השינויים וההוספות שבתפילת עשרת-ימי-תשובה.

הבדל"ה – מנהגנו להתחיל ב"הנה א-ל ישועתי"¹⁰⁶. אין מברכים על הנר והכשמים.

במוצאי ראש-השנה היו אומרים "א גוט יאהר" [=שנה טובה] – המשכה חדשה¹⁰⁷.

ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן: "להבין עניין אכילת הדבש עם המוציא בראש-השנה עד אחר הושענא רבה"¹⁰⁸, והעיר על זה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "צריך עיון אם הכוונה רק לסעודות שבת ויום-טוב... וסעודות ערב יום-הכיפורים ומוצאי יום-הכיפורים, או גם בימי

אלא בציבור¹⁰⁴.

אחרי התפילה ואמירת תהילים תוקעים שלושים קולות כדי לערבב את השטן¹⁰⁵. ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם.

"מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד את הקטנים ולהנכם במצוות"¹⁰⁶.

התוקע בעבור נשים לא יברך להן, אלא יברכו הן לעצמן¹⁰⁷.

במשך ימי ראש-השנה, משתדלים (על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לברך ולתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתו, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים במושבי-זקנים, בת-ירפואה ובת-הסוהר.

תשליך:

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעיין¹⁰⁸, ואומרים 'סדר תשליך'¹⁰⁹, ואחר כך מנערים שולי הטלית קטן¹¹⁰. מי שלא הלך לתשליך בראש-השנה, יכול ללכת ב"יג מידות"¹¹¹.

סיום ההג:

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני

באר – ראה ביכפר חב"ד גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרה"ח ר' יעקב-יהודה הכט ע"ה שבילית ברירה די אפילו בברז פתוח.

במטי"א (תקצ"ח סו"ס ד) כי שנהגים לילך גם אם כבר שקעה החמה, עד הלילה.

109 סידור אדמוה"י.

110 ספר-המנהגים עמ' 57.

111 המלך-במסיבו ח"ב עמ' כ ('אוצר' עמ' קמה).

112 ראה 'אוצר' עמ' קמו-קנג. ולהעיר שמא כ"ד טבת תשמ"ט לא ניגנו עוד ניגון ד' בבות לפני הרבי.

113 כן דייק הפרמי"ג במשי"ז ר"ס תצ"א מ"ל הלבוש, וכ"מ במנהגי מהרי"ל (הוצאת ימכון ירושלים עמ' רכד). שעוסק גם בפרטי הבדלה במוצאי יו"ט ואינו מסייג את אמירת הפסוקים רק למוצאי (ולא כמנהג העולם המובא במטי"א תר"א ס"י, שלא לאומרים).

114 'אוצר' עמ' קנה, מסה"ש תשי"ז ס"ע 61.

115 מאה-שערים לג.

116 ליקוטי-שיחות, כרך י"ד, עמ' 372.

105 שלא יקטרג אחר התפילה שהולכים ואוכלים ושותים ושמים לומר שאין יראים מאימת הדין – לבוש ס"י תקצ"ו ס"א, מחזור השלם (אם כי אדמוה"י שם הביא טעם אחר, שמא מקצת הציבור לא שמעו כל התקיעות כראוי). השיברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטבוצק אצל כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע וכן אצל הרבי, שבח-המועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעמדו).

106 לשון שו"ע אדמוה"י סו"ס תקצ"ו.

107 שו"ע אדמוה"י ס"י תקפ"ט ס"ב.

לא מצאתי מקור מפורט ע"ז בשיחות ומכתבי הרבי (ראה אג"ק ח"י"ח עמ' יג). ולכאורה הכוונה במבצע שופר' היא גם לזכות את הנשים בשמיעת קול שופר, כשם שעושים כן בנטילת לולב (בספר-המנהגים עמ' 67. "בני ובנות ישראל").

108 כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ל"יג מדות, כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעשיית, או כשחייבים להיות בראש-השנה בתשליך ללא

לוח השבוע

השבוע¹¹⁶.

יום שני

עשרת ימי תשובה:

ג' בתשרי – צום גדליה¹²³

* "ידוע אשר כלילה – החל מצאת-הכוכבים עד אחרי חצות לילה – אין אומרים תהילים (ובכלל זה – שיעור תהילים החדשי)... לבר מראש-השנה, עשרת-ימי-תשובה, יום-הכיפורים והושענא-רבה"¹¹⁷.

עלות השחר¹²⁴ לדעה המקדימה – 4:30. בעשרת-ימי-תשובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית-ציבור¹²⁵.

* לעניין עריכת נישואין בעש"ת, הנה הרבי הזכיר ועורר לקיים "מנהג ישראל שאין נושאים נשים בעש"ת"¹¹⁸, אבל לאחר שזרז הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשרי"¹¹⁹, גם בתאריכים שלא נהגו אצלנו, צריך עיון אם זה מבטל גם את ההקפדה הנ"ל.

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו", גם אם התפללו רק שלושה מתענים¹²⁰. אם אין כנ"ל – אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה"¹²¹.

* בעניין סיוע לצורכי החגים – אף-על-פי שנתנו כבר לכבוד ראש-השנה, יש לבדוק שוב לאחריו, שמא כעת (לאחר שנתעלה בראש-השנה) עומד יהודי – בדרגתו עתה – במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים¹²⁰.

מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה⁵.

קריאת-שמע שעל המיטה. לכאורה כלילה זה צריכים לומר תחנון גם לפני חצות, מכיוון שאין זה 'אסרו-חג'¹²¹.

אומרים תחנון, נפילת-אפיים, 'והוא רחום', עד 'שומר ישראל' ולא עד בכלל. אמירת סליחות. מתחילים 'דרשו ה' בהימצאו'¹²⁸, ומדלגים 'אשמנו' ו'ויאמר דוד אל גד'. בפיוט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמובן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות אומרים 'שומר ישראל', 'מתרצה ברחמים', 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', כבכל עשי"ת), 'ואנחנו לא נדע', וחצי קדיש¹²⁹.

* בעשרת-ימי-תשובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית-ציבור¹²².

בכל עשרת-ימי-תשובה אומרים 'אבינו

ציונים והערות' עמי תרכ"ו, ושי"י. מאידך ראה הנמסר בשם הרבי בהתקשרותו גיליון קא ס"ע 17, שבת"ץ אין להחמיר בזה.

125) ספר-המנהגים עמי 58.

126) ספר-המנהגים עמי 45. אג"ק חטי"ז עמי שיג. לוח כולל-חבי"ד תענית אסתר, מהערות הרבי ללוח תשט"ז.

שי"ץ ששכח 'עננו': נזכר לפני השם של חתימת רפאנו – חזור לעננו, ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ – אומרה בש"ת וחותם העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ – אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (לוח כולל חבי"ד, וראה סי' תקס"ה ס"א"ב ובאחרונים).

127) משנה-ברורה סי' תקס"ו ס"ק יג.

128) למרות שמהרשימה שבספר-המנהגים משמע שיש להתחיל 'כי על רחמך', הרי למעשה כשהתפלל לפני התיבה הרה"ח ר' שניאור-זלמן דוכמן ע"ה במניין של הרבי התחיל כנ"ל. ואף מצד העניין אין מקום להתחיל בתיבת "כי" שהיא נתינת-טעם על מה שנאמר תחילה.

129) ספר-המנהגים עמי 52.

117) הוראת הרבי, ספר-המנהגים עמי 20.

118) אג"ק ח"ט עמי רה (ממטה-אפרים סי' תרב ס"ה, קיצור שו"ע סי' קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצווה מן המובחר.

119) 'שערי הל' ומנהגי ח"ה ר"ס קנח (ועד"ז בצדיק למלך' ח"י עמי 227. 'התקשרות' גיליון קסא עמי 18), וראה שו"ת יחוה-דעת ח"א סי' מה.

120) שיחת יום ב' דראש-השנה תשי"ג (בלתי מוגה).

121) ראה 'התוועדות' תשמ"ג ח"ג עמי 1414 (במוצאי יו"ט מוזכר שם רק עניין אסרו חג, וא"כ לכאורה הפעם דינו כמו ר"ח וכדומה, שנטיית הרבי להכריע שבמוצאי-היום אומרים תחנון, וא"כ הפעם צ"ל תחנון גם לפני חצות.

122) ראה 'אוצר' עמי קסד.

123) ספר-המנהגים עמי 58. והטעם ב'התוועדות' תשי"ג ח"ב עמי 367, מוגה, בשם הצמח צדק, לפי ש"עיד כאן (עד ר"ה) – מצות אמירה, ומכאן ואילך – מצות עשיה".

124) בסידור אדמוה"ז, 'סדר ספירת העומר', איתא שמוטר לאכול בת"ץ עד עה"ש. וראה ביסודו רבינו הזקן עם

לוח השבוע

ל'רפאנו', ככתפילת שחרית. הנהגים נשיאת-כפיים בכל יום, נושאים כפיהם בתפילה זו¹³⁵, וכשאין נושאים-כפיים אומר הש"ץ ברכת-כוהנים.

אחרי חזרת הש"ץ – תחנון, 'אבינו מלכנו' הארוך, קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים⁵.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מחדש את המנהג הישן (שמקורו במשנה), לומר 'דברי כיבושין' אחרי מנחה דתענית-ציבור: "כדאי לעורר על המנהג הנ"ל, שבמקומות שאפשר לפעול זאת, יאמרו אחרי מנחה (כמה מילים, לכל הפחות) 'דברי כיבושין', או מזמור תהילים המתאים לעניינים אלו, ובמקומות שמצד טירחה דציבורא [או מצד ביטול מלאכה, וכיוצא-בזה] אי-אפשר לפעול זאת – על-כל-פנים יהררו במחשבה עניין של 'דברי כיבושין', ומאחר ש'רחמנא ליבא בעי' – ובפרט עניינים הקשורים בתשובה, ש"עיקר התשובה בלב" – הרי "מחשבה טובה, הקב"ה מצרפה למעשה"¹³⁶.

סיום התענית באזור המרכז בשעה 18:58.

יום חמישי

ו' בתשרי

יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה שניאורסון, בת הרבנית הצדקנית מרת רחל ובת הרב הגאון והחסיד ר' מאיר-שלמה, אשת הרב הגאון והחסיד והמקובל ר' לוי-יצחק, אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. נסתלקה בשבת שובה תשכ"ה, בעלות המנחה,

מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת אפים, קודם "וּנְאֲחֲזֵנוּ לֹא נִדְעִי"¹³⁰.

בהוצאת ספר-תורה בעשרת-ימית-שובה, וכן בשבת שובה, אין אומרים שום תוספת על הנאמר בכל השנה, דלא כמנהג העולם¹³¹.

מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל משה" לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים¹³².

מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול השם – יעלה¹³³.

את הפסוקים "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעווננו" – אומר הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם עם הציבור, וסיימם עם הבעל-קורא¹³⁴.

* פרשת היום בתנ"ך – מלכים-ב כה, כב-כו. ירמיה ז, עד ס"פ מא.

בתפילת מנחה מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל" ככתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר-התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה, ו, נו, ח). לאחרי אמירת ההפטרה אומר שלוש ברכות עד 'מגן דוד'. יהללו, חצי קדיש, שמונה-עשרה, ואומרים 'עננו' בברכת 'שומע תפילה' (אם שכח, וכבר אמר 'ה' של סיום הברכה – אומרו בלא חתימה אחרי 'אלוקי נצור' קודם 'היו לרצון' האחרון), והש"ץ בברכה בפני-עצמה בין 'גואל ישראל'

133) משנייב סיי תקס"ו סוף ס"ק כא.

134) ראה 'התקשרות' גיליון מ ס"ע 18.

135) ולכאורה יש לנהוגם כך להקפיד עכ"פ כהספרדים שלא לשאת כפיהם אלא תוך חצי שעה שלפני השקיעה (כף-החיים סיי קכט ס"ק ז, ע"פ הביח. וראה לוח דבר בעתו, ילקוט יוסף ח"ה – מועדים עמ' 550 ושי"י, ונטעי-גבריאל – בין-המצרים פי"ג ס"ו ושי"ט).

136) לקוטי-שיחות כרך כ' עמ' 352, ושי"י. וחבל שככל הידוע טרם הונהג הדבר בפועל אפילו בין אי"ש (מלבד

130) 'יוצרי עמי קנט. 'משנה אחרונה' של הרבי שאמירת אי"מ תלויה באמירת תחנון, 'יוצרי עמי קסו ס"ל, 'התקשרות' גיליון שכט עמ' 19 וגיליון שלא עמ' 18 (וראה משנה ראשונה שם עמ' קס ס"ט. ס' 'דרכי חסד – מנהגי ח"ק חב"ד, ברוקלין תשל"ה – עמ' קסב, עי"ש ושי"ט). ולמרות שהיו גם אח"כ מקרים שנהגו אחרת – הרי כך נדפס בסידור בהסכמתו.

131) 'יוצרי עמי קס.

132) ספר-המנהגים עמ' 45.

לוח השבוע

ולמנהג רבותינו נשיאינו, בעש"ק אחר קריאת שמו"ת אומרים את ההפטרָה 'וידבר דוד', ובשבת-שובה לפני תפילת שחרית, קוראים את ה'שביעי' שמו"ת, ואז אומרים את ההפטרָה 'שובה ישראל'.

מנהג-בית-הרב להדליק לשבת תשובה 'תשובה ליכט' (= 'נר תשובה')¹⁴⁰. נר זה היו קולעים מפתילות, פתילה לכל אחד ואחד מבני הבית¹⁴¹. דייקו לעשותם משעווה. כשהתקינו את הפתילות כנר, היו קוראים בשם מי שעבורו מכינים את הפתילה¹⁴². הרבי אמר: "מנהג חב"ד להדליק שלושה נרות-תשובה"¹⁴³.

ומנוחתה-כבוד בניו-יורק¹³⁷.

בנה, כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, נהג להתוועד ביום זה, גם כשחל בחול. כן יסד על שמה 'קרן חנה', ובהתוועדות ו' תשרי, כשחל בחול, נהג לערוך מגבית עבור קרן זו. כן נוסדו כמה מוסדות חינוך בארה"ק ובעולם הנקראים "בית חנה"¹³⁸.

יום שישי

ז' בתשרי, ערב שבת שובה

לאחר קריאת הפרשה שמו"ת, בערב שבת-קודש אחר חצות, צריך לומר הפטרָה 'שובה ישראל', וגם את ההפטרָה 'וידבר דוד'¹³⁹.

לפועלי" לומר את הפטרָה הפרשה בעש"ק ואת ההפטרָה שאומרים בפועל בש"ק – צ"ל גם כאן כך.
(140) שם עמ' 58.
(141) בשה"ש תשי"ד דלהלן מספר אדמו"ר מוהרי"צ, שהניחו גם עבורו פתילה בילדותו. וראה הנסמן באוצר מנהגי חב"ד עמ' קסו.
(142) שה"ש תשי"ד עמ' 7, תשי"ה עמ' 14.
(143) שיחת ו' תשרי תשמ"ב סלי"ג (התוועדות) תשמ"ב ח"א עמ' 67, בלתי מוגה. וע"ע ביכפר חב"ד גיליונות: 1171, 1165, 1170.

הצפייה במראות-קודש מדברי הרבי במקום שאפשר).
(137) מזכרונותיה – בספר 'אם בישראל', הוצאת קה"ת, כפר-חב"ד תשמ"ג. תולדותיה בספר 'עטרת מלכות', חיפה תנש"א, עמ' 225 ואילך.
(138) ספר-המנהגים עמ' 88.
(139) כיוון שההפטרָה השייכת (יותר – ע' ליקוטי-שיחות, כרך ט, עמ' 61 הע' 5) לפי האזינו היא וידבר דוד, אלא שמפסטיקו תמיד 'שובה' בשבת שבין ר"ה ליוה"כ, כמבואר בטושי"ע סי' תכח. וע"פ מנהג רבותינו (היום יום ד' טבת, וראה אג"ק סוף כרך ח"י שהאמור שם הוא "בהנוגע

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם-משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן-יודא ור' יוסף-יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישע"י ע"ה דייטש